

RAAP-NOTITIE 4738

Plangebied Lisweg 101, gemeente Oostzaan

Gemeente Oostzaan

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek

Archeologisch Adviesbureau

6000 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Eigen Haard

Titel: Plangebied Lisweg 101, gemeente Oostzaan; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek

Status: eindversie

Datum: 4 maart 2014

Auteur: T.E. Porreij-Lyklema MA

Projectcode: OZLI

Bestandsnaam: NO4738_OZLI

Projectleider: T.E. Porreij-Lyklema MA

Projectmedewerker: drs. K. Wink

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 59697

Bewaarplaats documentatie: RAAP West-Nederland

Autorisatie: drs. R.S. Kok

Bevoegd gezag: gemeente Oostzaan

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2014

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens	4
1 Inleiding	5
1.1 Kader	5
1.2 Administratieve gegevens	5
1.3 Toekomstige situatie	5
1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen	5
2 Bureauonderzoek	7
2.1 Methoden	7
2.2 Landschappelijk kader	7
2.3 Archeologisch en historisch kader	8
3 Conclusies en aanbevelingen	13
3.1 Conclusies	13
3.2 Aanbevelingen	13
Literatuur	15
Gebruikte afkortingen	16
Overzicht van figuren en tabellen	17

Administratieve gegevens

Projectcode	OZLI	
ARCHIS Onderzoeksmelding	59697	
Type onderzoek	Bureauonderzoek	
Opdrachtgever	Eigen Haard	
Contactpersoon	Eigen Haard: De heer K. Fongers Van Riezen en partners: De heer van Otterlo	
Locatie	Locatie Lisweg 101	
	<i>Plaats</i>	Oostzaan
	<i>Gemeente</i>	Oostzaan
	<i>Provincie</i>	Noord-Holland
	<i>Kaartblad</i>	25E
	<i>Centrumcoördinaat</i>	120.479 / 494.274
Bevoegd gezag	Gemeente Oostzaan	
Onderzoekperiode	December 2013 / januari 2014	
Afbakening onderzoeksgebied	Tijdens het bureauonderzoek is de locatie inclusief een straal van 500 m onderzocht.	

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van Eigen Haard heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in december 2013 en januari 2014 een bureauonderzoek uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging in de gemeente Oostzaan. Van Riezen en partners heeft tijdens dit onderzoek als contactpersoon gefungeerd.

Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Het onderzoek omvatte het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden en had tot doel een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen voor het plangebied. Op basis van de gespecificeerde archeologische verwachting en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 3 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.2 Administratieve gegevens

Het plangebied (ca. 1.200 m²) ligt aan de Lisweg 101, op de kruising met het Zuideinde te Oostzaan (figuren 1 en 2). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 25E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000) en is grotendeels bebouwd en bestraat. De centrumcoördinaat is 120.479 / 494.274.

1.3 Toekomstige situatie

Eind 2013 is de bestaande bebouwing in het plangebied gesloopt. Binnen het plangebied zal nieuwbouw (appartementen, parkeergelegenheid en groen) worden gerealiseerd (figuur 2). De diepte van de voorgenomen (graaf)werkzaamheden is nog onbekend.

1.4 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

Geologische perioden				Archeologische perioden						
Tijdvak	Chronozone			Datering	Tijdperk			Datering		
Holoceen	Laat Subatlanticum	1150 na Chr.			Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)					
					Nieuwe tijd	B		1795		
						A		1650		
					Vroeg Subatlanticum	1150 na Chr.	Middeleeuwen	Laat		1500
								Vol		1250
								Vroeg	Ottoons	
	Karolingisch		900							
	Merovingisch laat		725							
	Merovingisch vroeg		525							
	Subboreaal	450 voor Chr.	Romeinse tijd	Laat		270				
				Midden		70 na Chr.				
				Vroeg		15 voor Chr.				
	Atlanticum	3700	IJzertijd	Laat		250				
Midden				500						
Vroeg				800						
Bronstijd			Laat		1100					
			Midden		1800					
	Vroeg		2000							
Boreaal	7300	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat		2850					
			Midden		4200					
			Vroeg		4900/5300					
Preboreaal	8700	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat		6450					
			Midden		8640					
			Vroeg		9700					
Pleistoceen	Weichselien	Laat Glaciaal	Late Dryas		11.050					
			Allerød		11.500					
			Vroege Dryas		12.000					
			Bølling		12.500					
		Vroeg Glaciaal	Laat	Vroegste Dryas		13.500				
			Midden	Denekamp		30.500				
				Hengelo		60.000				
		Vroeg	Moershoofd		71.000					
		Vroeg Glaciaal	Odderade							
			Brørup							
		Eemien		114.000						
		Saalien II		126.000						
		Oostermeer		236.000						
		Saalien I		241.000						
	Belvédère/Holsteinien		322.000							
	Glaciaal x		336.000							
	Holsteinien		384.000							
	Elsterien		416.000							
			463.000							
	Prehistorie	Paleolithicum (Oude Steentijd)			Laat		12.500			
								Jong B		16.000
								Jong A		35.000
Midden					250.000					
Oud										

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Ten behoeve van het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting is aandacht besteed aan bodemkundige, geomorfologische, geologische en historisch geografische aspecten in (de omgeving van) Lisweg 101 te Oostzaan. Tevens zijn bekende archeologische gegevens geïnventariseerd. Een belangrijk deel van de gewenste informatie werd verkregen door bestudering van de volgende bronnen:

- het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- de recente topografische kaart 1:25.000;
- (recente) luchtfoto's uit Google Earth (<http://www.earth.google.com>);
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN);
- de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland (<http://maps.noord-holland.nl>);
- historisch kaartmateriaal (<http://www.watwaswaar.nl/>);
- de molendatabase (<http://www.molendatabase.nl/>);
- overige (aardkundige) literatuur/archeologische onderzoeksrapporten (zie literatuurlijst).

2.2 Landschappelijk kader

Bodem en geo(morfo)logie

Het plangebied valt op de geomorfologische kaart binnen ongekarteerd bebouwd gebied. In de directe omgeving van het plangebied bestaat de ondergrond uit een ontgonnen veenvlakte al dan niet bedekt met klei en/of zand (Berg e.a. 1992. *Kaartcode* 2M46) en een ontgonnen veenvlakte al dan niet met petgaten (Berg e.a. 1992. *Kaartcode* 1M47).

De bodem in het plangebied bestaat volgens de Bodemkaart van Nederland uit veenmosveen met grondwatertrap I. Deze grondwatertrap geeft aan dat de gemiddeld laagste grondwaterstand minder dan 50 cm beneden maaiveld bedraagt (Lange e.a. 1965. *Kaartcode*: pMn86w).

In het Paleolithicum en Mesolithicum lag het plangebied in een overgangszone tussen een groot veengebied en een kweldergebied met kleidek (figuur 3). Gedurende deze perioden vond bewoning voornamelijk plaats op de hogere delen van de pleistocene zandgronden. Archeologische resten uit deze perioden worden dan ook niet verwacht in het plangebied. Vanaf het Neolithicum fungeerde het Oer-IJ als een belangrijk zeegat in Noord-Holland en was als estuarium vooral actief tussen circa 2500 voor Chr. en het begin van de jaartelling (Rosing, 1995). In deze periode lag het plangebied ten noorden van het Oer-IJ in een veen en/of kweldergebied met mogelijke mariene invloeden. Bewoning vond met name plaats op de strandwallen en de verwachting voor het plangebied is laag. Vanaf de Bronstijd t/m de Middeleeuwen lag het plangebied in een om-

vangrijk veengebied, dat zich geleidelijk heeft kunnen ontwikkelen (figuur 3). Rond het begin van de jaartelling verzandde de monding van het Oer-IJ en de kustlijn sloot zich (figuur 3). Het dicht-slibben van de monding van het Oer-IJ had tot gevolg dat de afwatering vanuit het achterland verslechterde. De veengroei rondom het plangebied kon zich hierdoor ongehinderd en mogelijk versneld voortzetten. Door de vernatting werd bewoning langs de venige oevers van het Oer-IJ langzamerhand onmogelijk. Tot aan de Vroege Middeleeuwen is het veengebied vrijwel onbewoond gebleven. In deze perioden stroomden door en aan de rand van het veen verscheidene veenontwateringsgeulen en -geultjes (figuur 3), van elkaar gescheiden door hoge veenruggen. De belangrijkste veenrug in de Zaanstreek was de Grote Hollandse Waterscheiding (later Twiske), (deels) gelegen ten oosten van het plangebied. Dit was een enorme veenrug die van zuid naar noord door Noord-Holland liep. Het gehele grondgebied van Zaandam-Oost en Oostzaan ligt op een deel van de voormalige westelijke helling van deze rug. Deze rug is gedurende de late Middeleeuwen en Nieuwe tijd gebruikt, bewoond en (grotendeels) afgegraven.

AHN

Het raadplegen van het AHN heeft geen aanvullende relevante informatie opgeleverd.

Bodemverstoringen

In Oostzaan zijn veel sporen van oorspronkelijk agrarisch grondgebruik verdwenen door de verening en de herontginning van de polder het Twiske in de 20e eeuw (Bekius, 1999). Vermoedelijk is (de omgeving van) het plangebied voorafgaand aan de bouw van de huidige wijk (deels) opgehoogd. De dikte van dit pakket is onbekend. Onder de huidige bebouwing in het plangebied is geen kelder aanwezig. Voor de fundering zijn houten palen gebruikt van circa 13 meter lengte. Tussen deze palen hebben voor zover bekend, met uitzondering van veenafgraving, geen bodemverstoringen plaatsgevonden.

2.3 Archeologisch en historisch kader

Archeologische verwachtingskaarten

Er is geen gemeentelijk verwachtingskaart van Oostzaan beschikbaar. Op de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland valt het plangebied binnen de archeologische verwachtingenkaart van Waterland (<http://maps.noord-holland.nl>). Op deze kaart ligt het plangebied in een veengebied waarbij vindplaatsen uit de periode Laat-Neolithicum t/m Vroege Middeleeuwen niet worden verwacht. Vindplaatsen uit de periode Late Middeleeuwen t/m Nieuwe tijd hebben een hoge verwachting.

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische waarden (IKAW) valt het plangebied in een zone met een lage archeologische verwachting. Deze waardering is gebaseerd op de bodemgesteldheid in (de omgeving van) het plangebied (Deeben, 2008; zie ook www.cultureelerfgoed.nl).

Op de IKAW staat echter geen verwachting aangegeven voor laat- en post-middeleeuwse vindplaatsen, zoals veenontginningen.

ARCHIS en AMK

Het plangebied maakt geen deel uit van een archeologisch monument (AMK-terrein). Binnen een straal van 500 meter van het plangebied liggen drie AMK-terreinen (figuur 1). Het betreft de historische kern van Oostzaan met een hoge archeologische waarde, waarvan de zuidgrens op circa 425 meter ten noorden van het plangebied ligt (AMK-nummer 14643). Op circa 350 meter ten zuidoosten van het plangebied liggen twee monumententerreinen. Het betreft een terrein van hoge archeologische waarde met sporen van een huisplaats uit de Late Middeleeuwen t/m Nieuwe tijd, met overblijfselen van oude funderingen en ophogingslagen aangetroffen direct onder de grasmat (AMK-nummer 6062 / RAAP-catalogusnr. 75 (Visscher, 1987)) en een terrein van archeologische waarde met mogelijke bewoningssporen van een huisterp uit de Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd (AMK-nummer 10880 / RAAP-catalogusnr. 76 (Visscher, 1987)).

In de directe nabijheid van het plangebied zijn tevens enkele waarnemingen bekend (figuur 1). Het betreft diverse fragmenten aardewerk aangetroffen tijdens een veldkartering, voornamelijk daterend in de Late Middeleeuwen. Enkele fragmenten zijn in de Nieuwe tijd gedateerd (Visscher, 1987; ARCHIS-waarnemingsnummers zie tabel 2).

Op circa 550 meter afstand ten noorden van het plangebied is een laat-middeleeuwse vindplaats bekend (ARCHIS-waarneming 48487). In principe valt deze vindplaats buiten de afbakening van het onderzoeksgebied van 500 m. Omdat deze vindplaats evenals het plangebied direct aan het Zuideinde grenst (in tegenstelling tot de overige vindplaatsen die op enige afstand liggen) is de vindplaats wel in het bureauonderzoek opgenomen. Het betreft een waterloop uit de 12e/13e of 14e/15e eeuw en bewoningssporen uit de 15e/16e en 19e eeuw.

De AMK-terreinen en ARCHIS-waarnemingen rondom het plangebied kunnen alle in verband worden gebracht met het laatmiddeleeuwse bewoningslint van Oostzaan.

AMK		
monumentnr. (CMA-code) / RAAP-catalogusnr (Visscher, 1987)	Status	omschrijving
14643 (25E-192)	terrein van hoge archeologische waarde	huisterp uit de Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd
6062 (25E-156) / 75	terrein van hoge archeologische waarde	huisterp uit de Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd
10880 (25E-A14) / 76	terrein van archeologische waarde	huisterp uit de Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd

ARCHIS		
waarnemingsnr. / RAAP-catalogusnr (Visscher, 1987)	Omschrijving	complextype / datering
17821	Ophogingslagen, keramiek en waterput	Terp uit de Late Middeleeuwen
102112 102101 102030 / 67 102148 / 65 102069 102024 102032 102162 102110 102106 102228 102235 102256 102300	Fragmenten aardewerk, aangetroffen tijdens veldkartering	Voornamelijk Late Middeleeuwen, enkele Nieuwe tijd (literatuur: Visscher, 1987).
102087 / 66	Terp met fragmenten aardewerk, aangetroffen tijdens veldkartering	Late Middeleeuwen (literatuur: Visscher, 1987).
48487	Waterloop Bewoningssporen	12e/13e of 14e/15e eeuw 15e / 16e en 19e eeuw

Tabel 2. Overzicht van AMK-terreinen en ARCHIS-waarnemingen rondom het plangebied.

Langs de oude linten van Oostzaan zijn op diverse locaties vanaf circa 0,5 tot 0,8 m -Mv middel-eeuwse terpen aangetoond. Uit bijvoorbeeld het archeologisch onderzoek ter hoogte van Noordeinde 68, circa 1500 meter ten noorden van het plangebied, is gebleken dat de vaak met weinig materiaal opgehoogde terpen niet altijd te herkennen zijn in boringen (ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummers 48620, 58564 en 60260; Sonders, 2011 [de resultaten van de opgraving zijn nog niet gepubliceerd]. Dijk, 2014). Uit dit onderzoek blijkt dat het pakket veen er in de boring uit kan zien als natuurlijk gevormd *in situ* veen. Tevens is het mogelijk dat in het pakket veen geen archeologische indicatoren worden aangetroffen (mondelinge mededeling de heer P. Kleij, archeologisch adviseur gemeente Oostzaan).

Cultuurhistorie

Oostzaan kende twee verkavelingsblokken: De Haal, ontgonnen vanuit het ten noorden ervan gelegen riviertje de Wormer, en het eigenlijke Oostzaan, ontgonnen vanuit de Zaan in het westen. In Oostzaan zijn veel sporen van oorspronkelijk agrarisch grondgebruik verdwenen door de vervening en de herontginning van de polder het Twiske in de 20e eeuw (Bekius, 1999).

Op de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland valt het plangebied binnen het veenpolderlandschap (<http://maps.noord-holland.nl>). Als gevolg van de ontginningen en veenafgravingen in het veengebied vanaf de 11e eeuw zijn de veenweidegebieden en veenplassen ontstaan. De ontwatering vond plaats door middel van veenstromen. Het gebruik van de veenpolders is voornamelijk grasland. Veel Noord-Hollandse polders zijn ingericht als vaarpolders. Door de voortdurende bodemdaling legde men dijken aan. Bewoning vond voornamelijk plaats langs deze dijken (dijk-/lintdorpen).

Langs de noord-zuid georiënteerde weg in Oostzaan (Noordeinde-Kerkbuurt-Zuideinde) zijn primaire huisplaatsen aangetroffen op enige afstand en aan beide zijden van deze weg (Bos, 1988; ARCHIS-waarnemingen en monumententerreinen, tabel 2). Bewoning op deze locaties is aangetoond vanaf 1300, mogelijk zelfs tot in de 11e of 12e eeuw. Oostzaan krijgt zowel cultuurlandschappelijk als archeologisch een hoge waarde (Soonius e.a., 2001).

Historische kaarten

Op de kaart van het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht uit 1749 is geen bebouwing zichtbaar in het plangebied (<http://watwaswaar.nl>). Op de kadastrale minuut uit 1811-1832 bestaat het plangebied uit weiland en een sloot (figuur 4). Er staat geen bebouwing aangegeven (<http://watwaswaar.nl>). Ditzelfde geldt voor de Topografische Militaire Kaart uit 1909 (figuur 5). Hierop is wel een perceelsgrens (sloot) aangegeven in het plangebied. Pas in de jaren 80 van de vorige eeuw is de huidige wijk rondom het plangebied aangelegd. In tegenstelling tot de topografische kaart van 1981 (1:25.000) is het plangebied op de topografische kaart uit 1988 bebouwd (<http://watwaswaar.nl>). Het betreft de huidige (te slopen) bibliotheek.

Molendatabase

Het raadplegen van de molendatabase (<http://www.molendatabase.nl>) heeft geen relevante archeologische informatie opgeleverd.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van de landschappelijke ontwikkeling, de historische achtergrond en de bekende archeologische waarden op en rondom het plangebied, kan de volgende gespecificeerde archeologische verwachting worden opgesteld:

- *De verwachting voor archeologische resten uit de periode Paleolithicum t/m Bronstijd voor het plangebied is, gezien de landschappelijke kenmerken in die periode, laag.*

Door vernatting werd het gebied vanaf het begin van de jaartelling tot aan de Vroege Middeleeuwen vrijwel onbewoonbaar. Bewoningsresten worden op basis van de landschappelijke gegevens niet verwacht. In de IJzertijd trokken de mensen vanaf de strandwallen verder het land in. Bewoning uit de IJzertijd is aangetoond op het veen rondom Assendelft en Krommenie en de venige oevers langs het Oer-IJ, op circa 10 km ten westen van het plangebied. Er zijn geen directe aanwijzingen voor bewoning in de omgeving van het plangebied uit deze periode. Onder andere aan de hand van een aantal losse vondsten in het Zaanse veengebied is het idee ontstaan dat delen van het gebied in bepaalde perioden door natuurlijke verdroging makkelijker

toegankelijk was en gebruikt is als bijvoorbeeld weidegebied voor rondtrekkend vee. Deze losse vondsten betreffen enkele scherven uit de IJzertijd, enkele munten uit de Romeinse tijd en Merovingische periode en enkele fragmenten aardewerk en een bewerkt stukje hout uit de Vroege Middeleeuwen (De Bont e.a., 2012). In (de directe nabijheid van) het plangebied zijn geen gegevens bekend uit de periode IJzertijd tot de Vroege Middeleeuwen. Er kan echter niet uitgesloten worden dat kleine kampen in (de omgeving van) het plangebied aanwezig zijn die gefungeerd hebben om een kortere periode te overbruggen. *Aangezien archeologische resten uit de periode IJzertijd tot aan de Vroege Middeleeuwen dus niet direct worden verwacht, is de archeologische verwachting laag.*

- Vanaf circa de 11e eeuw is het gebied rondom Oostzaan ontgonnen. Op basis van beschikbaar historisch kaartmateriaal vanaf de 18e eeuw lijkt in het plangebied vóór de huidige bibliotheek geen bebouwing te hebben bestaan. In de directe omgeving van het plangebied zijn meerdere huisplaatsen en oppervlaktevondsten bekend uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Vrijwel alle vindplaatsen liggen op enige afstand van het Zuideinde. Echter op circa 550 meter afstand ten noorden van het plangebied is een laat-middeleeuwse vindplaats bekend direct grenzend aan het Zuideinde (ARCHIS-waarneming 48487). Tevens is een waterloop aangetroffen uit de 12e/13e of 14e/15e eeuw. *Voor vindplaatsen (huisplaatsen) vanaf de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd geldt derhalve een middelhoge archeologische verwachting.*

Onduidelijk is in hoeverre de ondergrond van het gehele plangebied bij de aanleg van de huidige bebouwing (bibliotheek) is verstoord en archeologische waarden nog aanwezig (kunnen) zijn. Onder de huidige bebouwing in het plangebied is geen kelder aanwezig. Voor de fundering zijn houten palen gebruikt van circa 13 meter lengte. Tussen deze palen hebben, met uitzondering van veenafraving, voor zover bekend geen bodemverstoringen plaatsgevonden. Vermoedelijk is (de omgeving van) het plangebied voorafgaand aan de bouw van de huidige wijk (deels) opgehoogd. De dikte van dit pakket is onbekend.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Algemeen

Op basis van de uitkomsten van het bureauonderzoek kan worden geconcludeerd dat eventuele bodemingrepen binnen het plangebied mogelijk kunnen leiden tot aantasting van aanwezige archeologische waarden.

Archeologische verwachtingen

De volgende archeologische verwachtingen zijn van belang:

- *Voor vindplaatsen uit de periode IJzertijd t/m de Vroege Middeleeuwen geldt een lage archeologische verwachting.*
- *Voor vindplaatsen (huisplaatsen) vanaf de Late Middeleeuwen (12e eeuw) en Nieuwe tijd geldt een middelhoge archeologische verwachting.* Uit diverse archeologische onderzoeken in Oostzaan is gebleken dat met weinig materiaal opgehoogde terpen niet altijd te herkennen zijn in boringen. Het pakket veen kan er in de boring uit zien als natuurlijk gevormd *in situ* veen zonder archeologische indicatoren.

Onduidelijk is in hoeverre de ondergrond van het gehele plangebied bij de aanleg van de huidige bebouwing (bibliotheek) is verstoord en archeologische waarden nog aanwezig (kunnen) zijn. Onder de huidige bebouwing in het plangebied is geen kelder aanwezig. Voor de fundering zijn houten palen gebruikt van circa 13 meter lengte. Tussen deze palen hebben, met uitzondering van veenafgraving, voor zover bekend geen bodemverstoringen plaatsgevonden. Vermoedelijk is (de omgeving van) het plangebied voorafgaand aan de bouw van de huidige wijk (deels) opgehoogd. De dikte van dit pakket is onbekend.

3.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt aanbevolen om aanvullend archeologisch onderzoek te laten verrichten in het plangebied. Geadviseerd wordt om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO) verkennende en karterende fase, bestaande uit een booronderzoek. Daarbij zal door middel van circa 5 boringen, de mate van verstoring van de ondergrond en de kans op aanwezigheid van archeologische waarden vastgesteld worden.

Op aanwijzen van de heer P. Kleij, archeologisch adviseur van de gemeente Oostzaan, wordt geadviseerd om bij bodemingrepen dieper dan 0,8 m -Mv of bij bodemingrepen waarvan de diepte (nog) niet bekend is, een proefsleuvenonderzoek uit te voeren in plaats van een booronderzoek. Dit advies wordt gegeven aangezien uit eerder archeologisch onderzoek is gebleken dat met veen

opgevulde terpen lastig in boringen te herkennen zijn (schriftelijke mededeling de heer P. Kleij, archeologisch adviseur gemeente Oostzaan).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de gemeente Oostzaan (en diens adviseur) een selectiebesluit.

Literatuur

- Bekius, D.**, 1999. Historisch-geografische inventarisatie en waardering van Waterland en de Zaanstreek. Landview, Hoorn.
- Bont, C. de & P. Kleij**, 2012. Tussen oer-IJ en Bamestra. Het Zaanse veenmoeras en zijn eerste bewoners vanaf de prehistorie tot ca. 900 n.Chr. In: *Geschiedenis van de Zaanstreek* 1. Stichting platform Zaanse geschiedschrijving 2012.
- Deeben, J.H.C. (red.)**, 2008. De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), derde generatie *Rapportage Archeologische Monumentenzorg* 155. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort (info: www.cultureelerfgoed.nl).
- Dijk, van K.M. & J.W.M. Oudhof**, 2014 (concept). *Archeologisch bureauonderzoek en veldonderzoek De Heul 18-20 Oostzaan B13-182*. Buro de Brug Rapporten.
- Rosing**, 1995. Toelichting bij de bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 9 West Texel (gedeeltelijk) - 14 West Medemblik, Blad 14 Oost Medemblik - 15 West Stavoren (Noordhollands gedeelte) en Blad 19 West Alkmaar. DLO-Staring Centrum, Wageningen.
- Sonders, M.**, 2011. Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen Oostzaan Noordeinde 68 (IVO-O), gemeente Oostzaan. *Hollandia reeks* 381.
- Soonius, C.M., D. Bekius, S. Molenaar**, 2001. Streekplan Noord-Holland Zuid, provincie Noord-Holland; een archeologisch bureauonderzoek. *RAAP-rapport 709*. RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Amsterdam.
- Visscher, H.C.J.**, 1987. Archeologische waarden in ruilverkaveling waterland. V. Oostzaan/De Haal. Waterlandse Archeologische Rapporten VII.. In: *RAAP-rapport 11* RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische MonumentenKaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
IVO(-P)	Inventariserend VeldOnderzoek (Proefsleuven)
KLIC	Kabels en Leidingen Informatie Centrum
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Overzicht van figuren en tabellen

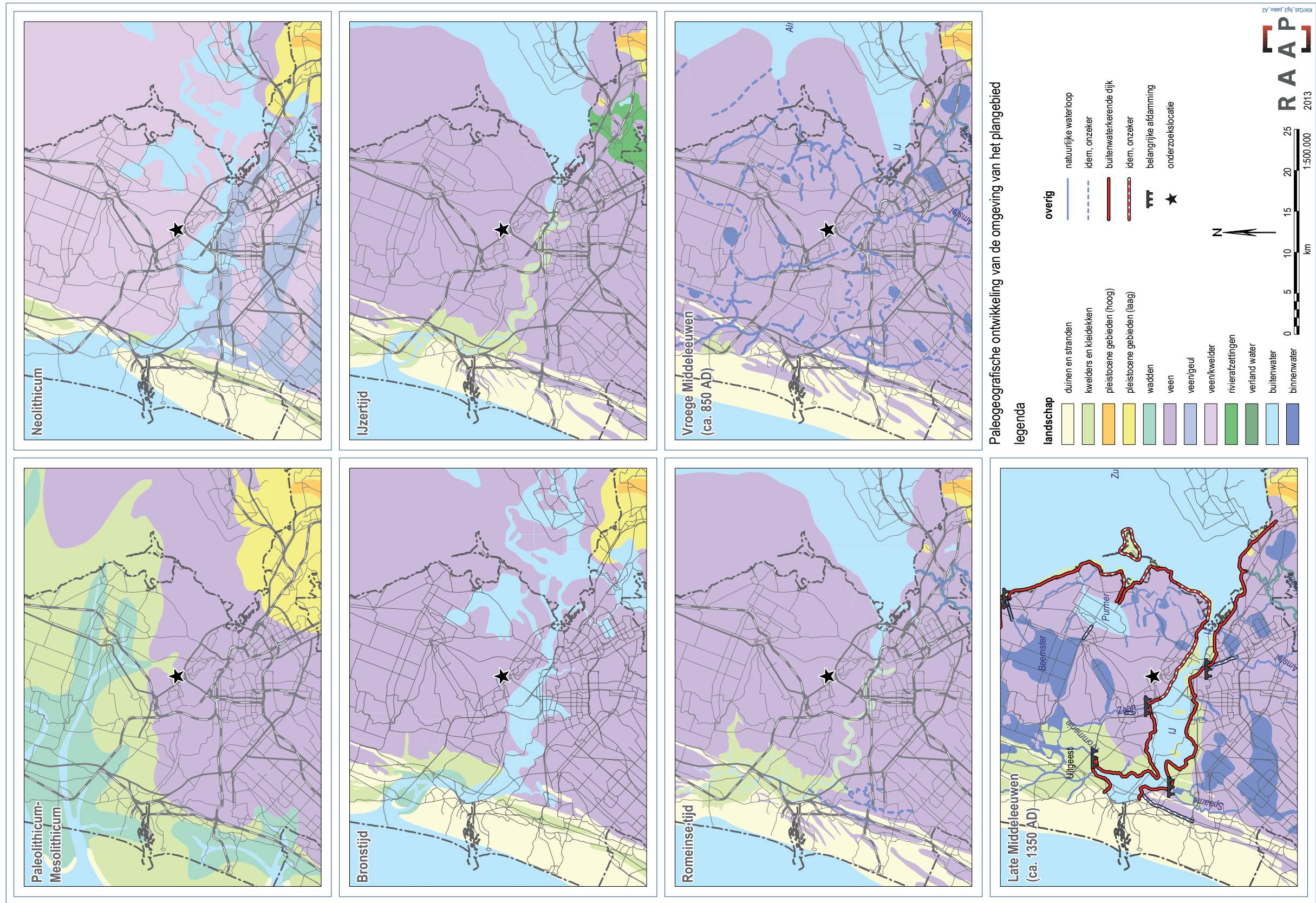
- Figuur 1.** Ligging van het plangebied (rood gearceerd) met ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw); inzet: ligging in Noord-Holland (ster).
- Figuur 2.** Huidige situatie van het plangebied (rode stippellijn) met in blauw de locatie van het toekomstige bouwvlak (bron: Wijzigingsplan Kom-Locatie Bibliotheek, Van Riezen & Partners d.d. 6 december 2013).
- Figuur 3.** Paleogeografische ontwikkeling van de omgeving van het plangebied (zwarte ster; naar Molenaar e.a., 2009).
- Figuur 4.** Projectie van het plangebied (rode lijn) op de kadastrale minuut uit de periode 1811-1832 (bron: <http://www.watwaswaar.nl>).
- Figuur 5.** Projectie van het plangebied (rode lijn) op de Topografische Militaire Kaart uit 1909 (bron: <http://www.watwaswaar.nl>).
- Tabel 1.** Geologische en archeologische tijdschaal.
- Tabel 2.** Overzicht van AMK-terreinen en ARCHIS-waarnemingen rondom het plangebied.

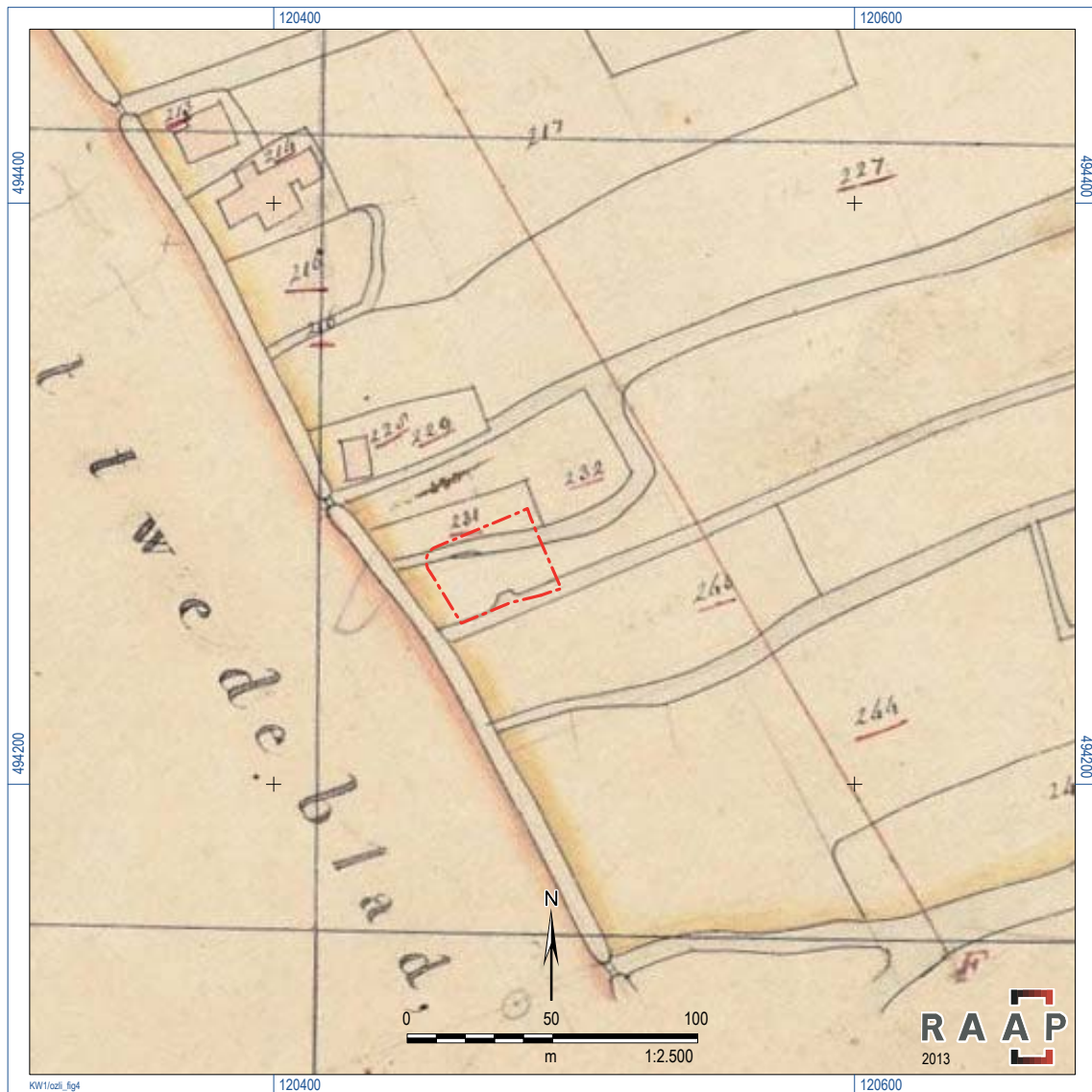
Figuur 1. Ligging van het plangebied (rood gearceerd) met ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw); inzet: ligging in Noord-Holland (ster).

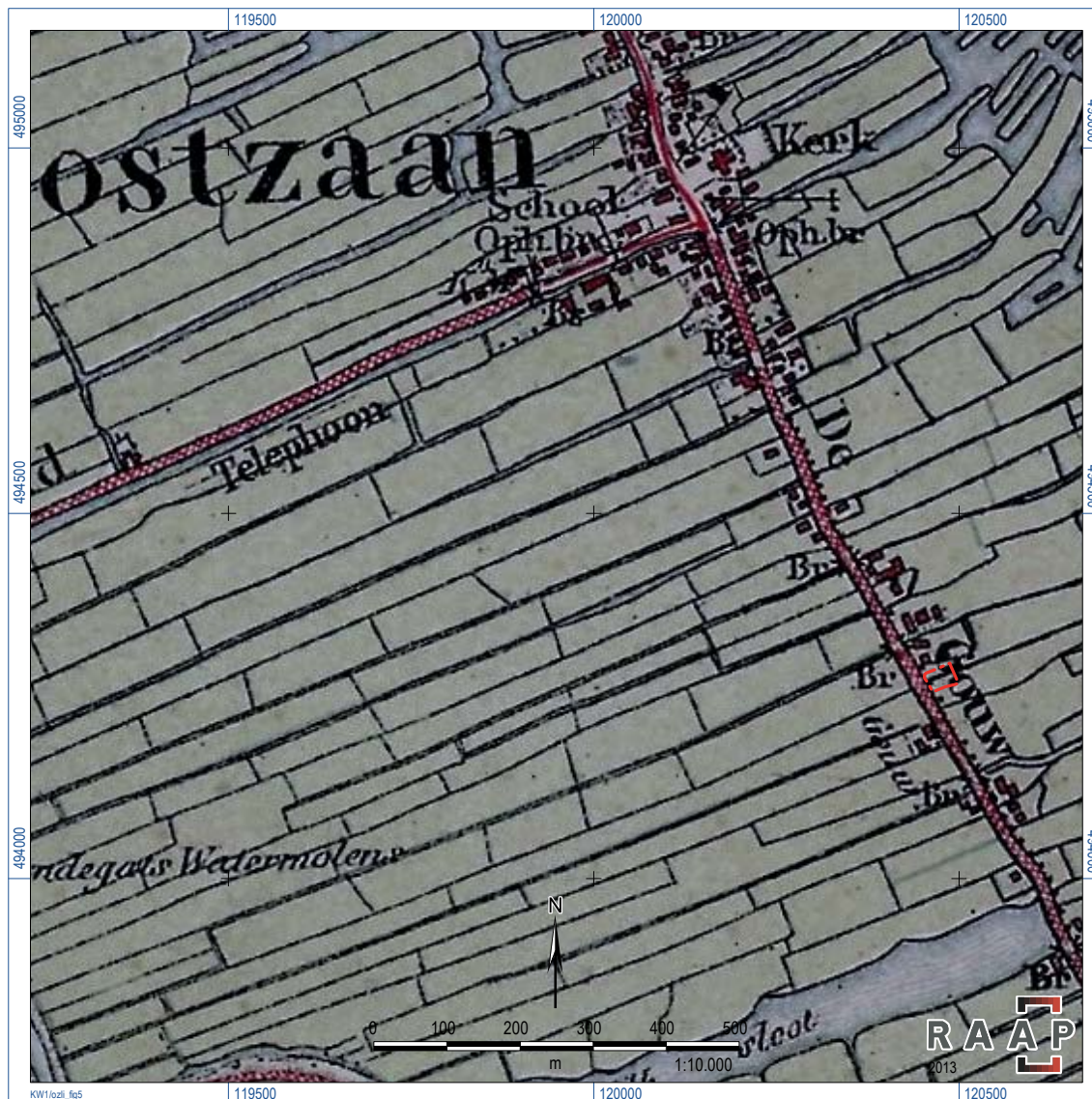
Figuur 2. Huidige situatie van het plangebied (rode stippellijn) met in geel de locatie van het toekomstige bouwvlak (bron: Wijzigingsplan Kom-Locatie Bibliotheek, Van Riezen & Partners d.d. 6 december 2013).

Figuur 3. Paleogeografische ontwikkeling van de omgeving van het plangebied (zwarte ster; naar Molenaar e.a., 2009).

Figuur 4. Projectie van het plangebied (rode lijn) op de kadastrale minuut uit de periode 1811-1832 (bron: <http://www.watwaswaar.nl>).

Figuur 5. Projectie van het plangebied (rode lijn) op de Topografische Militaire Kaart uit 1909 (bron: <http://www.watwaswaar.nl>).